

Imbunatatirea situatiei romilor

(INTERVIU CU MARIEA IONESCU, PRESEDINTA AGENTIEI NATIONALE PENTRU ROMI)

Deceniul de Incluziune a Romilor

Sunteti presedinta Agentiei Nationale pentru Romi intr-un moment important: lansarea initiativei internationale Deceniul de Incluziune a Romilor (DIR) si preluarea de catre Romania a presedintiei DIR. Pe umerii dvs. apasa o mare responsabilitate.

Da, intr-adevar, multa lume vorbeste despre Agentia Nationala pentru Romi, datorita faptului ca asteptarile in ceea ce ma priveste sunt mari. Intr-adevar, as vrea sa fac din ANR o adevarata institutie si de aceea am elaborat o viziune in care vorbesc despre faptul ca in aceasta institutie trebuie sa lucreze persoane cu expertiza, care au terminat facultatile in sociologie, drept, romi si neromi. ANR elaboreaza, coordoneaza si monitorizeaza politicile publice pentru romi, iar motivatia oamenilor care lucreaza aici ma ajuta sa fiu si eu mai indrazneata.

Deceniul de Incluziune a Romilor este o actiune fara precedent in Romania, conceputa în primul rand ca un angajament politic asumat la nivel international de catre guvernele a noua state din regiune*, la care s-a alaturat si România în anul 2003. Pe de o parte, importanta acestei initiative este data de lobby-stii si initiatorii Deceniului, care sunt persoane deosebit de puternice, George Soros, presedintele Open Society Institute New York, si James Wolferson, fostul presedinte al Bancii Mondiale, persoane foarte puternice si financiar, si la nivelul relatiilor. Pe de alta parte, este un lobby puternic, atat la nivel international, al organizatiilor internationale sau interguvernamentale si, nu in ultimul rand, al organizatiilor romilor.

Este pentru prima data cand sunt angrenate intr-un proiect international guverne si organizatii neguvernamentale intr-o actiune care se intinde pe o durata suficient de mare, ca la sfarsitul ei sa vedem niste rezultate concrete.

Unul din rezultatele asteptate ale aplicarii acestei initiative este ca in 2015 sa avem o imbunatatire efectiva a situatiei romilor. Ca sa folosim indicatori, probabil ca saracia va fi diminuata cu 80% fata de perioada din urma.

Mi se pare o cifra foarte indrazneata.

Da, dar nu este imposibila, pentru ca mai avem si alte politici in aceeasi perioada: vorbim de Memorandumul comun de incluziune sociala, care se va implementa pana in 2010 si care are o componenta masiva pe ocupare, accesul la serviciile de sanatate, de educatie, si, nu in ultimul rand, continuarea implementarii Strategiei de imbunatatire a situatiei romilor. Diferenta dintre acest Memorandum comun de incluziune sociala si Strategia de imbunatatire a situatiei romilor consta in faptul ca Memorandumul este un document negociat cu Comisia Europeana, care are, pe langa sprijinul politic, si bani. Strategia a fost doar un document politic, n-a avut si bani. In acest moment, se pregatesc fondurile structurale, care se vor implementa intre 2007-2013.

Implicarea autoritatilor si a mass-media

Si pana acum au fost tot felul de programe pe educatie, pe locuire, pe sanatate. Au existat niste fonduri care au fost deversate si la sfarsit ne-am pomenit ca mare lucru nu s-a petrecut. Cum veti proceda acum ca acesti bani sa se regaseasca intr-o situatie concreta?

Sa pornim cu un exemplu: in politica Ministerului Sanatatii, care are probleme nationale anuale, care se adreseaza la 22 de milioane de persoane, cat are Romania, am prevazut sa fie inclusi in politica mare a ministerului si romii. Cu alte cuvinte, avem in vedere programe incluzive. S-a demonstrat ca, din 2001, de cand a fost adoptata strategia si de cand s-au aplicat programe in comunitatile locale, s-a diminuat numarul persoanelor sub rata alarmanta de saracie. S-au facut cercetari, dar nu s-a facut si o mediatizare adecvata a masurilor implementate si a rezultatelor acestora, iar presa nu a fost interesata de aceste activitati reusite, pe subiectul romi si pe partea aceasta de constructie.

Considerand ca nu ne-am ocupat suficient cu mediatizarea, prioritatea noastra este acum sa strangem mass-media din cele 9 tari angrenate in Deceniu si sa vedem care este solutia ca presa sa fie interesata si sa consemneze si alta imagine, nu numai cea de oameni saraci, furaciosi, talhari s.a. Una din principalele realizari în domeniul strategiei guvernului pentru imbunatatirea situatiei romilor a fost sa avem o schema de implementare in Romania; avem oameni la nivel de judet si la nivel local, la nivelul primariilor, pentru ca, pana atunci, în lipsa unui act normativ, autoritatile publice locale n-au fost foarte deschise. Strategia este un document bun, puternic, insa n-au fost alocari financiare si de la bugetul de stat. Alocarile bugetare romanesti au constituit numai contributiile la programele PHARE ale Comisiei Europene; restul alocarilor financiare destinate implementarii strategiei le-am adus în tara de la Comisia Europeana. Vorbim de pana la 2 milioane de euro pana in 2002, de 6 milioane de euro pana în 2005 si de o estimare financiara pentru Programarea multianuala PHARE 2004-2006, în valoare de 43 de milioane de euro, în afara de programele PHARE ale Ministerului Educatiei si Cercetarii.

Bugetul Romaniei alocă si el bani pentru aceste politici?

Da, suntem criticati in fiecare raport de tara privind pasii facuti de Romania pentru integrare in UE pe tema aceasta: strategia este un document bun, are o structura buna, dar alocatiile guvernului pentru indeplinirea Planului general de masuri sunt aproape inexistente. De ce spun asta: pentru ca exista o alocatie, daca vreti obligatorie, la programele PHARE pentru componenta de granturi. Potrivit metodei de lucru a Comisiei Europene, guvernul trebuie sa aiba si el contributia lui. Si atunci, contributia guvernului pe programul PHARE 2002 a fost de 1,6 milioane de euro (aproximativ 54 de miliarde lei) în anul 2003, alte 64 de miliarde de lei in anul 2004, pe tipul acesta de contributi. Gestiunea acestor fonduri guvernamentale a fost prevazuta prin memorandumuri de intelegere cu UNDP (Programul Natiunilor Unite pentru Dezvoltare). Aceste sume au fost scoase la licitatie si cheltuite de autoritatile si institutiile publice, pe proiecte si programe in comunitatile de romi.

Aceste strategii tin cont de nevoile oamenilor? Pentru ca altfel exista riscul ca strategiile sa fie respinse si banii risipiti.

Multumesc pentru intrebarea asta. Sunt unul din cei trei care au contribuit la elaborarea documentelor finale ale actualei strategii, care nu s-a facut la Bucuresti, la Palatul Victoria. Ea a avut doi ani de munca la baza si, in acesti doi ani de munca, organizatiile nonguvernamentale care lucreaza in teren au fost cele care au venit cu masuri si le-au propus expertului de la minister. De pilda, eu lucram pe timpul acela cu doua ministere: Ministerul Dezvoltarii, care intre timp s-a desfiintat, si Ministerul Muncii. Si expertul din Ministerul Muncii ma asculta intotdeauna cu atentie, pentru ca expertiza mea e pe dezvoltare comunitara, si spuneam: eu lucrez in comunitatile de romi si ti-aduc de acolo nevoile lor asa cum sunt.

De aceea vorbesc cu drag despre strategii, pentru ca s-a lucrat doi ani de zile in parteneriat: expertii din ministere cu expertii din organizatiile nonguvernamentale. A

fost o perioada buna: ministrul care conducea pe atunci Oficiul National pentru Romi era maghiar (Peter Eckstein Kovacs), deci era si el minoritar si intelegea nevoia unei minoritati. El a fost extrem de abil, a incheiat un protocol - ne-a chemat pe noi (eram cam 100 de organizatii, acum sunt 200) si ne-a zis: "eu nu pot sa stau de vorba cu toate organizatiile si, prin urmare, gasiti o solutie". Am constituit GLAR, Grupul de Lucru al Asociatiilor Romilor, format din cele mai puternice organizatii, in numar de 7. Ministrul a incheiat un parteneriat cu GLAR, care ne-a delegat pe noi experti, si noi ne-am vazut de treaba.

De la caramizi la locuinte

Pentru ca stati cu un picior in practica si cu un picior in teorie, ati putea sa-mi vorbiti de un program de succes pe care l-ati derulat?

Expertiza mea este pe dezvoltare comunitara, sunt doctorant in sociologie pe tema aceasta. Eu dau termenului, grosso modo, doua interpretari: il dezvolti pe om la cap, ii dezvolti abilitatile ca sa gandeasca pe termen lung prin propriile lui puteri. A doua etapa este cea in care el invata cate ceva, dupa care incepe sa faca o activitate, invata pe propria lui piele ce inseamna. Si am facut lucrul acesta in Salaj. De ce am ales Salajul? Pentru ca asa voia finantatorul si pentru ca in comunitatile de romi din Salaj ei sunt ba maghiari, ba sunt romi, ba sunt maghiari-romi, depinde de fiecare cum se identifica si ce spune ca este. Cert este ca sunt vorbitori de limba maghiara, limba romana si limba romani. Si nici nu patrunsese nimeni pe acolo pana in acel moment. Am gasit o comunitate cu un bulibasa tanar. De obicei, cand vorbim despre comunitati traditionale, bulibasa trebuie sa fie un barbat batran, cu 3 copii... Si i-am explicat acelui om de ce sunt eu acolo si cam ce-ar inseamna ca in 3, 4 ani sa amelioram situatia comunitatii. N-aveau un drum practicabil, n-aveau case, n-aveau locuri de munca. Am inceput cu o meserie traditionala, confectionarea caramizilor, pentru ca ei stiau sa faca doar caramida. Sigur ca nu ne gandim la confectionarea caramizilor ca la o activitate cu care in 10 ani sa eradicam saracia. E imposibil, pentru ca lumea construieste sau nu, caramida intr-adevar este cautata, dar daca ne ducem cu ea sa obtinem certificatul de calitate al produsului vedem ca nu-l obtine pentru ca n-are nu stiu ce parametri. Totusi, am inceput asa, prin a face caramida. Numai ca in momentul cand am zis: care este grupul care incepe sa faca caramida si unde?, am vazut ca n-aveau teren, ca dintr-o comunitate de 1.000 de persoane lucreaza 3, 4 persoane, iar celelalte familii n-aveau incredere suficienta in initiativele propuse de ei insisi.

N-aveau incredere nici in dvs.?

N-aveau incredere in faptul ca ei, daca incep un asemenea proiect, el se poate extinde. Ei spuneau: "dar eu fac caramida de cand ma stiu si pretul e mic si n-am nici un succes! Mi-asigura hrana la copii pe perioada cat le vand. Nu pot sa cred ca este o activitate cu veniturile careia sa pot sa-mi fac casa". Si le-am demonstrat ca se poate. Am inceput cu 9 persoane care faceau caramida, inclusiv femei. De fiecare data cand mergeam la ei, incepeau si spuneau asa: "cu noi n-a stat niciodata de vorba cineva cum stai tu". Adica ce faceam eu in plus: le spuneam "ok, facem caramida. Cate puteti?". "Pai noi facem cate 8.000 de caramizi pe zi." "Si cine le cumpara?" "Pai nu stim, de obicei cumparam noi." "Hai sa vedem o persoana care numai asta sa faca!" Pe urma, m-am gandit si le-am spus sa punem o firma, Caramidarie, si sa facem un banner. "Dar daca, le-am spus, dam mai multe articole in presa, daca mergem si la Zalau sa vorbim cu jurnalisti sa scrie despre noi?", Deci a fost o chestiune de organizare. Si, la un moment dat, din 9 care lucrau s-au facut 90 si va dati seama cate caramizi au putut sa faca. La un moment dat am ajuns la un blocaj, pentru ca avand 250.000 de caramizi, din care s-a vandut o parte, ma intrebau: ce facem cu ea? Se depasise cu mult pana si viziunea mea. Si am spus: "ok, dar nu suntem noi cei care n-avem casa?" "Ba da." "Bine, construim case! Cine e constructorul?"

Case pentru ei?

Case pentru ei.

Dar ei unde stateau?

Aveau ceva precar, un fel de sopron prost amenajat.

Si au inceput sa-si faca case?

Da. Au adus un constructor rom, care sa le faca un model. Si au facut prima oara 12 case, apoi 24, in 7 luni de zile. Dupa aceea s-au gandit ca ei nu se pot duce la caminul cultural ca sa-si faca o cumetrie, ca sala era ori ocupata, ori incuiata. Si care ar fi solutia? Hai sa facem si un centru comunitar! Si au facut si un centru comunitar, unde acum isi fac botezuri, intalniri. Si-au facut si o asociatie. Totul pornind de la caramida. Dupa aceea au invatat sa-si faca drumuri, au invatat sa faca proiecte si sa aduca bani in plan local.

Aceasta comunitate de care-mi vorbiti este separata de restul satului?

Comunitatea se afla intr-o comuna, pe o ulita unde chiar s-au asezat numai romi. In comuna majoritari sunt maghiarii. Dar si acolo s-a verificat faptul ca niciodata nu se potriveste ceea ce auzi cu ceea ce vezi, referitor la relatiile intre oameni si la segregare: m-am dus iarna, cand romii n-au o meserie care sa le ocupe toata ziua, depinde ce pot sa faca - impletituri de nuiele, lucru cu ziua s.a. Stateam de vorba si-i intrebam: "ce o sa faceti la iarna, ce o sa mancati? Ca practic ar trebui sa strangi pe parcursul anului ca sa ai ce sa faci iarna." "Nu-i o problema, ca noi avem bune relatii cu maghiarii". "Pai cum aveti?" "Este asa, o lege nescrisa la noi; noi ne ducem si lucram iarna pe la ei, prin casa, pe colo, pe colo, si ei ne dau produse. Si unde intrecem norma (sa zic, au muncit 10 ore dar au luat pentru 14 ore produse, produse care inseamna slanina, sapun, ce-i trebuie unei familii ca sa supravietuiasa), ne ducem la primavara si lucram la ei". Lucrul asta nici nu-l citesti, nici nu-l auzi, nimeni nu scrie despre relatiile astea dintre oameni. Deci existau relatii intre ei. Sau imi aduc aminte momentul cand am avut multe materiale de constructie pe care le-am cumparat din localitate, de la SRL-uri, care îmi întrebau: "A, aveti de munca? Ok, uite, eu iau un caiet si va scriu aici; cand luati banii, veniti si platiti".

Un fel de credit?

Da, oferit cu mai multa încredere si numai pe perioada "activa".

La un moment dat s-a dezvoltat un program cu bani pentru locuinte, spunand ca romii nu au locuinte. In final s-a descoperit ca oamenii nu aveau bani sa plateasca facturile.

Vorbiti despre un program al Consiliului Europei facut la Constanta, dat in executie autoritatii locale, care, prin lege, prevede ca poate construi locuinte, dar cu conditia sa platesti o chirie, oricat de modica. Dar daca omul nu are si o slujba care sa genereze venituri, nu are de unde plati. Asa incat autoritatea locala a decis sa-i evacueze. Este un exemplu dur.

La fel se intampla acum cu expulzarile fortate. Romii, de obicei, s-au asezat acolo de unde au plecat altii, locuintele sasilor sau alte imobile in urban. Se asaza intr-o locuinta din care altcineva pleaca, fara acte, fara nimic. Vine autoritatea si zice: "afara", fara alta solutie pentru ei. Dar mai sunt si alte cazuri: in 2003 am avut componenta aceea de contributie a guvernului la programul PHARE 2002, inclusiv pe locuire, o componenta mica. In metoda noastra poti sa construiesti, dar cu oameni care au cu ce sa-si intretina locuinta. Si atunci, sau construiesti si pui langa acea casa si o activitate economica, sau, daca nu, solutia este ca el sa fie implicat in proiect pe acea perioada, si dupa aceea il inveti management. Trebuie facut ceva cu el, nu poti sa-l asezi intr-o casa si gata. In 2003, la Targu Mures, era o casa mare in care erau mai multe familii de romi, si autoritatea locala ne-a spus: "daca ne dati bani s-o refacem, noi ii mutam pentru o perioada intr-un alt loc, si pe urma ii aducem inapoi". Dar nu i-au mai adus. Locuinta a devenit frumoasa si atunci au aparut alti clienti. Daca v-aduceti aminte, asa s-a intamplat si la Bacau: i-au mutat pe romi intr-o ferma de pui pentru ca i-au dat afara din blocul care a fost renovat si dat altora spre locuire.

Acel primar chiar se explica spunand ca face ceva bine!

Da, argumenta ca romii locuiesc in conditii mai bune. Si a gasit chiar si romi care spuneau lucrul acesta. Oamenii nu constientizeaza cat de rau este acest lucru. Ce-a fost mai periculos atunci a fost faptul ca zvonul si proiectul de la Bacau s-a raspandit spre implementare si la Baia Mare, la Targu Jiu, fapt care ne-a speriat. Aveam de-a face cu un fenomen de ghetoizare si expulzare, pe motivatii pe care romii beneficiari nu le simt bine. In momentul acesta la Zalau e un mare conflict cu aceeaasi tema; este un bloc unde s-a separat un doctor si a facut scrisori cu nu stiu cate semnaturi si face lobby de atunci sa iasa tiganii din bloc. Autoritatea locala a decis ca le da o bucata de teren si le construieste locuinte - s-ar putea sa le faca chiar cu banii nostri de la vreun program - sub stalpi de inalta tensiune. Ce e in capul autoritatii locale? Nu poti sa construiesti sub stalpi de inalta tensiune si nici pe groapa de gunoi.

Schimbarea perceptiei majoritarilor despre romi si a romilor despre majoritari

Spuneti-mi, pentru acest an, in care Romania o sa detina presedintia Deceniului, ce pregatiti?

Daca ar fi numai Deceniul, tare usor ar fi! Am venit la conducerea ANR cu o viziune in care vreau sa unesc politicile nationale cu cele internationale, care sunt complementare. Cea mai importanta actiune si cea mai apropiata referitor la Deceniu este intalnirea cu presa din cele 9 tari implicate in Deceniu, de la care astept mult.

D-na Ionescu, ce reprosati presei?

Nu e vorba de a face reprosuri, ci de faptul ca in presa ar trebui aplicat acel cod deontologic de care se tot vorbeste. Saracia este etnicizata in presa noastra, iar principiul de a verifica o informatie din trei surse nu prea functioneaza. Am un prieten evreu care lucreaza in televiziunea din Israel si prinde ProTv. Imi da telefon intr-o zi si-mi spune: "Am vazut-o pe Andreea Esca la stiri: «Buna ziua! Va prezentam principalele stiri pe scurt.» Si incepe: «Vasile Ion a fost omorat cu 17 lovituri de cutit de catre un rom. 4 tigani au fost prinsi la furtul de fier vechi»" s.a.m.d. Si ma intreaba: "Cum suporti lucrurile acestea? Acestea nu sunt stiri nationale si nu sunt principalele stiri". Sa ne intoarcem: daca 4 romi au fost prinsi la furat fier vechi pe langa combinatul de la Galati, care-i stirea? Care e noutatea? Ce vrea sa transmita de fapt acel crainic? Ca oamenii astia s-au dus sa fure? Ca asa sunt ei de neamul lor, furaciosi? Ca exploateaza o resursa marginala din lipsa de posibilitate de angajare in campul muncii? Ce-i spun eu celui care ma asculta?

Ca tiganii sunt rai si ca romanii sunt buni. Si oricum, in jurnalele tv faptul divers e prezentat ca stire.

Consiliul National pentru Combaterea Discriminarii nu mai pridideste cu a da amenzi si a face tot felul de medieri. Sunt intrebata foarte des: cum vedeti dvs. schimbarea? Si spun: schimbarea o vad simplu - programe nationale de schimbare a imaginii si a perceptiei si a majoritarilor fata de romi, dar si a romilor fata de majoritari, pentru ca intr-adevar si ei au o problema. N-au incredere in institutiile statului. Dar la problema increderii in institutiile statului si romanii stau prost. In plus, vreme de 45 de ani am fost invatati sa ne spuna cineva ce avem de facut.

Anul acesta pentru mine este cel mai greu an. Pe de o parte, pentru ca mie-mi raman numai 6 luni de mandat al presedintiei Deceniului si, de obicei, la 6 luni de cand preiei mandatul esti monitorizat si evaluat. M-am trezit aici, la ANR, cu o institutie fara specialisti si care avea ca sarcina treaba altor ministere. Mai intai a trebuit sa scap de sarcinile specifice ministerelor refacand hotararea noastra de infiintare. Dupa aceea, am inceput sa caut specialisti pe care sa-i angajam prin concurs. In aceeaasi perioada, de 6 luni, pentru ca s-a terminat prima perioada de implementare a strategiei, trebuie sa modificam strategia pe care trebuia s-o trec prin sedinta de guvern. Tot in aceeaasi perioada, pentru ca s-a adoptat Memorandumul comun de incluziune intre guvern si

Comisia Europeana, unde avem o parte despre romi, pe care trebuie s-o dezvoltam si sa o propunem in Planul National de Dezvoltare a Romaniei, institutia noastra trebuie sa aiba un punct de vedere pana in noiembrie, pentru ca tot acum se pregatesc fondurile structurale.

In iulie 2005, Curtea Europeana a Drepturilor Omului (CEDO) a adoptat Hotarârea nr. 1, iar in ceea ce priveste drepturile colective, Guvernul României s-a angajat sa aplice la Hadareni masuri generale care sa refaca relatiile intre oameni.

Pentru ca Agentia este organ de specialitate în ceea ce priveste politicile pentru romi si pentru ca în termen de 3 luni de la adoptarea deciziei Romania va fi monitorizata, am initiat un proces de dezvoltare comunitara în aceasta localitate. Am reusit sa elaboram un program de dezvoltare pe 3 ani (2006-2008) si mai speram ca adoptarea acestui program de Guvernul Romaniei sa fie înca o realizare, dupa cele 6 luni de mandat la conducerea Agentiei Nationale pentru Romi.

Eu nu sunt o femeie dulce de cand ma stiu. Asta nu inseamna ca nu sunt o femeie clementa. Dar imi place sa fac lucrurile astfel incat sa nu ma impiedic de ceva la care n-am fost atenta.

Interviu realizat de Rodica Palade